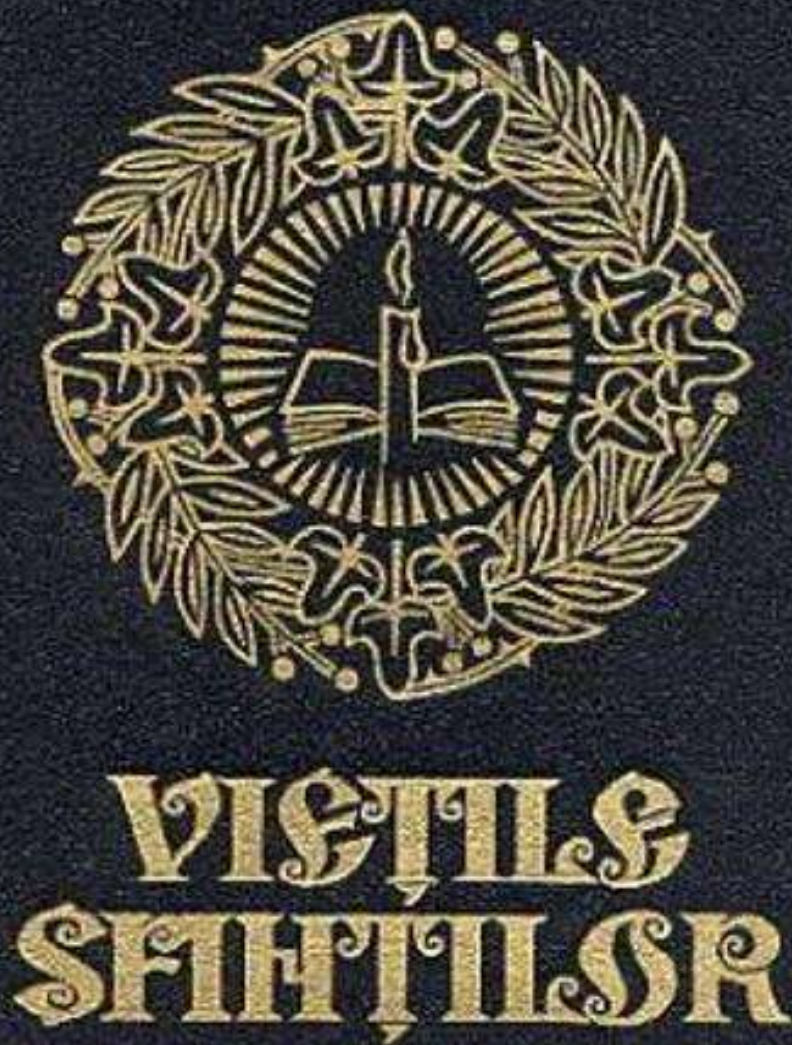

TEZĂUR LITURGIC
25 IANUARIE

VIATA
SF. IERARH
GRIGORIE
TEOLOGUL,
ARHIEPISCOPUL
CONSTANTINOPOLULUI

VIETILE SFINȚILOR-01
ROMAN, 2001

VISTUL SFIPTILOR

PE
IANUARIE

Viața celui între Sfinți Părintele nostru Grigorie de Dumnezeu cuvîntătorul, Patriarhul Constantinopolului (25 ianuarie)

(Adunată pe scurt după Grigorie presbiterul,
ucenicul său, și după Rufin)

Patria Sfântului Grigorie, Cuvîntătorul de Dumnezeu (Teologul), era a doua parte a Capadociei, cetatea Nazianz, de unde se numește și Nazianz. Părinții lui erau de bun neam și cinstiți, tatăl său avea același nume de Grigorie, iar maica lui se numea Nona. Însă tatăl său era mai înainte în necredință, fiind născut de părinți necredincioși, din tată elin și din maică evreică, și amîndurora le urma în parte, atît cu rătăcirea elinească, cît și cu necredința iudeilor, precum este credința cea rea a ipsistarilor.

Iar maica Sfântului Grigorie, fericita Nona, era creștină drept-credincioasă, născută din părinți creștini, crescută din scutece întru dreapta credință și în frica de Dumnezeu, care este începutul înțelepciunii; ea era bine învățată, iar prin judecățile lui Dumnezeu a fost însoțită cu bărbat necredincios, ca să-l aducă și pe acela la

sfînta credință și să se sfințească bărbatul necredincios, după cuvîntul apostolului, prin femeia credincioasă, care lucru s-a făcut.

Fericita Nona, sfătuind totdeauna pe bărbatul său cu cuvinte de Dumnezeu înțeleptite și cu dinadinsul rugîndu-se lui Dumnezeu pentru dînsul, l-a dus la creștinătate. Cu ajutorul lui Dumnezeu, i s-a făcut bărbatului ei o vedenie în vis ca aceasta: i se părea cîntînd cuvinte din psalmul lui David, pe care niciodată nu le avea în gura sa, decît numai le auzea cîndva de la soția sa, care adeseori se ruga; el nici nu știa cum să se roage și nici nu voia aceasta. Iar cuvintele care se cîntau de dînsul în vis, erau acestea: *Veselitu-m-am de cei ce mi-au zis: În casa Domnului vom merge*. Cu cîntarea aceea a simțit în inimă o mare plăcere; apoi, deșteptîndu-se, se veselea și a spus soției sale. Iar ea înțelegînd că singur Dumnezeu cheamă pe bărbatul ei la Sfînta Biserică, a început mai cu dinadinsul a-l învăța credința creștină și a-l povățui la calea mîntuirii.

Într-acea vreme, s-a întîmplat că Sfîntul Leontie, episcopul Cezareei Capadociei, care mergea la sfîntul sobor a toată lumea, cel din Niceea, să vină în cetatea Nazianz; la acela a dus Sfînta Nona pe bărbatul ei. Deci, a fost botezat Grigorie chiar de mîinile arhiereului. Iar după primirea Sfîntului

Botez, a început viața cea curată și plăcută lui Dumnezeu, precum se cade creștinului celui adevărat și desăvârșit.

Atît de mult a sporit în dreapta credință și în fapte bune, încît mai pe urmă a fost ales episcop al scaunului vacant din cetatea Nazianzului, de care lucru se va spune mai pe urmă. Cu un bărbat ca acesta viețuind fericita Nona în cinstită însoțire și dorind ca să aibă copii de parte bărbătească, înălța rugăciuni cu dinadinsul Dătătorului tuturor bunătăților, ca să-i dăruiască măcar un fiu; pe care l-a făgăduit mai înainte de zămislire, ca altă dată Ana pe Samuil, ca să-l dea spre slujba lui Dumnezeu, Care i l-a dăruit. Iar Domnul, care face voia celor ce se tem de El și ascultă rugăciunile lor, a împlinit cererea dreptcredincioasei femei și în vis, prin descoperire dumnezeiască, înainte i-a arătat pe pruncul ce avea să se nască dintr-însa. Și a văzut Nona înainte de nașterea fiului, ce fel va fi el, cum și numele lui l-a știut.

Deci, după o vreme, a născut un copil parte bărbătească, și l-a numit după numele tatălui său, Grigorie, precum în vis i se înștiințase înainte. Apoi a dat mare mulțumire lui Dumnezeu și purtării Lui de grijă a încredințat pe pruncul cel născut, dăruindu-l lui Dumnezeu. Nu l-a botezat îndată, pentru că era în acele vremuri un obicei, ca cei mai

mulți creștini să amîne Botezul pînă la vîrsta la care Hristos Domnul nostru s-a botezat în Iordan de la Ioan, adică pînă la 30 de ani. Mai pe urmă însă acel obicei, pentru pricini bine socotite, a fost înlăturat de acest Sfînt Grigorie, Cuvîntătorul de Dumnezeu, Vasile cel Mare, de Grigorie de Nissa și de alți mari părinți. Deci, pruncul cel născut, adică Sfîntul Grigorie, nu a fost botezat îndată; ci după obiceiul cel vechi, ce era între creștini, s-a amînat botezul lui pînă la vîrsta anilor Domnului nostru Hristos.

Crescînd pruncul în casa părinților, cînd a venit la vîrsta de copil, îndată a învățat carte și crescînd cu anii, creștea și cu înțelepciunea, pentru că era, după numele său: isteț la minte, deștept și sîrguitor în învățături, încît întrecea pe cei mai vîrstnici decît el; căci nu îi erau împiedicare anii cei copilărești la înțelegerea lucrurilor pe care le învățau cei în vîrstă. Iar obiceiul lui cel bun în copilărie se arăta bătrînesc; pentru că jucăriile și glumele copilărești și tot felul de priveliști, le-a urît cu totul, îndeletnicindu-se la cele mai bune, și mai vîrtos la învățatură; cheltuindu-și vremea, nu în deșertăciune. Și după ce a venit mai în vîrstă, dreptcredincioasa maică îl învăța dreapta credință cu multe învățături, spunîndu-i că el este rod al rugăciunii; căci cu rugăciuni osîrdnice l-a cerut de

la Dumnezeu și că, chiar mai înainte de zămislire, l-a făgăduit la slujba Domnului.

Deci, bunul tînăr pune a cuvintele cele de maică în inima sa și i se lumina sufletul în credință, în nădejde și în dragoste către Hristos, adevăratul Dumnezeu. Iar întreaga înțelepciune sufletească și curăția trupească a iubit-o foarte mult și și-a pus în gînd, ca să-și păzească cu dinadinsul fecioria sa pînă la sfîrșitul său; iar la aceasta a fost povățuit, pe de o parte de învățăturile cele multe ale maicii sale iubite, iar pe de alta de o vedenie din vis ce i s-a arătat lui în anii tinereții, despre care singur mai pe urmă a povestit.

Pentru că, dormind odată, i se părea că vede stînd aproape de sine două fecioare, îmbrăcate în haine albe, amîndouă frumoase la vedere, și amîndouă de vîrstă și de ani potrivite, însă amîndouă neînfrumusețate cu podoabele cele din afară; pentru că nu cu aur, nici cu argint, nici cu mărgăritare, nici cu pietre de mare preț și mărgelile scumpe, nici cu haine noi de mătase, nici cu brîie de aur nu se împodobeau, nici se mîndreau cu frumusețile feței, nici cu potrivirea sprîncenelor, nici cu răsfirarea părului, nici cu altele de acestea, cu care fecioarele cele lumești se sîrguiesc a vîna ochii tinerilor, spre a fi plăcute acelora, ci cu haine albe curate fiind îmbrăcate și încinse cu cinste,

avînd acoperite cu mahrame subțiri, nu numai capetele, ci și fețele lor, privind cu ochii în jos și roșindu-se cu obrajii de rușine feciorească; apoi erau pline de curățenie, buzele erau ca floarea trandafirului roșu și cu tăcere multă arătîndu-se. Iar el văzîndu-le, a simțit mare bucurie în inima sa și socotea că nu sînt dintre pămînteni, ci din cei ce covîrșesc firea omenească.

Acelea văzîndu-l că se bucură foarte mult de vederea lor, l-au cuprins cu dragoste. Apoi, întrebîndu-le el: "Cine sînteți și de unde ați venit?" Cea dintîi i-a spus că este curăția, iar a doua s-a numit înfrînarea și spunea că stau înaintea scaunului Împăratului slavei Hristos și de frumusețile cereștilor fecioare se îndulcesc. Și-i ziseră: "Fii de un gînd cu noi, unește mintea ta cu mintea noastră, ca pe tine strălucit să te înălțăm la cer, în lumina cea aleasă, și aproape de lumina cea fără de moarte a Treimii să te punem". Acestea zicîndu-i, s-au înălțat la cer, precum cu niște aripi zburînd în sus. Iar tînărul Grigorie le petrecea cu ochiul plin de dragoste, pînă ce au intrat în cele cerești, apoi deșteptîndu-se, și-a simțit inima sa plină de negrăită plăcere și veselie. Și dintr-acea vreme s-a aprins cu duhul, spre paza cea cu osîrdie a fecioriei sale, pe care cu multă înfrînare se sîrguia a o păzi, fugind de toată hrana dulce, de beții, și de îmbuibări.

După nașterea Sfântului Grigorie, fericita Nona a mai născut și alt fiu, anume Chesarie, și o fiică, Gorgonia, pe care i-a crescut tot în dreapta credință și învățătura cărții. Iar fericitul Grigorie vrînd să se deprindă desăvîrșit cu frumoasa vorbire retoricească, filosofia scolasticească, și cu toată înțelepciunea elinească cea din afară, s-a dus mai întîi în Cezareea Capadociei, și acolo petrecînd cu cei mai aleși și mai învățați dascăli, s-a deprins în puțină vreme din destul la învățături; mai întîi că era foarte isteț la minte, și al doilea, avea multă sîrguință, și s-a ostenit peste măsură. Iar după ce a stat destulă vreme în Cezareea Capadociei, a plecat în Palestina, unde erau într-acea vreme vestite învățături și avea acolo dascăl pe Fespesie retorul. Apoi s-a dus în Alexandria, adunînd de la mulți bărbați comoara înțelepciunii și cu înțelepciunea îmbogățindu-se.

După aceasta, vrînd să meargă în Atena, s-a suit într-o corabie cu oameni necredincioși. Plutind el pe noianul mării, s-a ridicat o mare furtună, încît toți plîngeau deznădăjduindu-se de viața lor și de moartea cea trupească; atunci Grigorie temîndu-se de moartea cea sufletească, plîngea, de vreme ce nu era botezat, ci era numai catehumen; și își aducea aminte de minunile lui Dumnezeu ce s-au făcut demult cu trecerea lui Israil prin Marea Roșie, apoi de mîntuirea proorocului Iona din

pîntecele chitului; și se ruga lui Dumnezeu cu tînguire, ca să-i izbăvească de înecare. Această primejdie provenită din învăluirile mării, s-a descoperit părinților lui în vis, care îndată stînd la rugăciune, vărsau lacrimi fierbinți către Dumnezeu, cerînd ajutor pentru fiul lor ce înota în mare.

Dumnezeu, păzind pe robul său Grigorie spre folosul altora și pregătindu-l spre întărirea Bisericii, a îmblînzit acea sălbatică învăluire, a certat furtuna și valurile și s-a făcut liniște pe mare. Și toți cei din corabie, văzîndu-se mai presus de nădejde mîntuiți de înecare și scăpați ca din ghearele morții, au preamărit pe Hristos Dumnezeu; pentru că știa, că prin chemarea numelui Celui Atotputernic și cu rugăciunea lui Grigorie s-a alinat marea. Apoi, un tînăr din cei ce împreună pluteau, care era cunoscut și iubit de sfînt, a văzut noaptea, în vremea furtunii, pe maica lui Grigorie, fericita Nona, umblînd pe mare, apucînd corabia, cînd se afunda, și tîrînd-o la uscat; și a spus la toți acea vedenie, după ce s-a făcut alinare și toți au mărturisit că este ajutător Dumnezeul lui Grigorie; au mulțumit și au crezut în El.

Tatăl lui Grigorie, rugîndu-se în Nazianz pentru fiul său Grigorie, iar după rugăciune adormind, i s-

a arătat iarăși altă vedenie, și anume: a văzut un diavol pregătind pierzarea lui Grigorie pe mare, iar Grigorie l-a apucat cu mâinile și l-a biruit pe diavol. Dintr-această vedenie a cunoscut tatăl mîntuirea lui Grigorie de înecare și a dat lui Dumnezeu mulțumire, împreună cu soția sa.

Grigorie, după aceea plutind fără primejdie, a ajuns la Atena, și acolo petrecînd în învățătura cea din afară, a fost la toți de mirare, pentru ascuțimea minții sale și pentru viața cea plină de înțelepciune. Apoi, nu după mult, a mers la Atena și Sfîntul Vasile, pentru învățătura înțelepciunii. Și erau amîndoi, Grigorie și Vasile, adevărați prieteni și împreună viețuitori. Una le era lor casa și hrana, unul le era duhul și aceleași obiceiurile, ca ale unor frați de o mamă. Deci, erau amîndoi cinstiți în Atena, căci în puțină vreme au întrecut pe dascălii lor și ucenicii s-au făcut dascăli dascălilor lor.

În acel timp Constanțiu, fiul marelui Constantin, împărățea peste Roma și peste greci (337-361), iar Iulian care mai pe urmă a fost împărat (361-363) și depărtat de la Dumnezeu, învăța cu ei filosofia, la Atena. De aceea, adeseori zicea Grigorie: "O! cît de mare răutate hrănește pămîntul Romei și al grecilor!", pentru că vedea mai înainte ceea ce avea să se întîmple.

Deci, petrecînd Grigorie și Vasile ani destui în Atena, și trecînd toată învățătura desăvîrșit, chiar și mai presus de toată înțelepciunea atenienilor, Vasile s-a dus în Egipt, la părinții insuflați, ca să învețe înțelepciunea cea duhovnicească, precum scrie în viața lui. Iar Grigorie a fost ținut de atenieni prin rugămintele și puțin după Vasile stînd acolo, a auzit că tatăl lui a fost ales episcop în Nazianz.

Deci, nezăbovind, s-a întors de acolo în patria tatălui său, după treizeci de ani de la nașterea sa și a primit Sfîntul Botez chiar din mîinile tatălui său, dar voia ca îndată să se lepede de lume, să se ducă în pustie; însă oprindu-se de tatăl său, petrecea lîngă dînsul, acasă. Și și-a pus rînduială ca niciodată să nu se jure, nici să cheme numele lui Dumnezeu în deșert, și a păzit aceasta pînă la sfîrșitul vieții sale; neîncetat stătea la citirea dumnezeieștilor cărți, apoi, în gîndirea de Dumnezeu petrecînd ziua și noaptea, de multe ori vedea pe Hristos în vedenie.

După aceea, tatăl său cu sila l-a sfințit ca preot și încă voia ca să-l facă și episcop, dar Sfîntul Grigorie neprimind o vrednicie și cinste ca aceea, și liniștea monahicească dorind-o, a fugit în taină și a mers la prietenul său, Sfîntul Vasile; care și el era acum preot și avea în Pont o mînăstire cu o

mulțime de monahi și care a scris din Pont către Grigorie, cu dragoste chemându-l la sine. Deci, iarăși amîndoi, ca mai înainte în Atena, au început a viețui împreună, unul pe altul avînd ca model de fapte bune și unul altuia urmînd. Deci, au scris împreună pustnicescul așezămînt al monahilor, petrecînd acolo Sfîntul Grigorie cu Sfîntul Vasile, vreme destulă.

Murind Chesarie, fratele lui Grigorie, plîngeau părinții foarte mult după dînsul. Atunci a scris tatăl către Grigorie cu lacrimi, îndemnîndu-l să se întoarcă la dînsul, să-i ajute la bătrînețe; iar fericitul Grigorie, pe de o parte voind a asculta pe tatăl său, iar pe de alta, văzînd nevoia Bisericii, căci atunci Biserica era foarte tulburată de eresul lui Arie, de care și tatăl lui Grigorie, fiindcă era neînvățat, se vătămase în parte, a mers iarăși din Pont în Nazianz și ajuta pe bătrînul său tată în lucrurile bisericești și în rînduielile casei, spunîndu-i despre rătăcirea lui Arie și întărindu-l în dreapta credință.

După moartea împăratului Constanțiu, fiul lui Constantin, luînd împărăția Iulian, s-a împlinit despre dînsul proorocia lui Grigorie; căci mare răutate a făcut nelegiuitul acela, lepădîndu-se de Hristos și ridicînd prigonire asupra Bisericii Lui. Aceluia se împotriva Sfîntul Grigorie cu multe și

înțelepte scrisori ale sale, văzîndu-i rătăcirea și pierzătoarea înșelăciune idolească, cum și basmele elinești cele mincinoase. Nu mult după aceea, murind acel rău călcător de lege, după dînsul a luat împărăția dreptcredinciosul creștin Iovian (363-364), iarăși a înflorit credința lui Hristos.

Iar după Iovian, urmînd la împărăție Valens arianul(364-378) și pe mulți vătămîndu-i cu credința cea rea, a tulburat Biserica lui Hristos; pentru că acum și arhiepiscopul Eusebiu, fiind neiscusit în Scriptura cea dumnezeiască, a început a se clătina cu mintea, îndoindu-se de dreapta credință. De aceasta Sfîntul Grigorie a scris către dînsul, sfătuindu-l să roage pe Sfîntul Vasile, ca să se întoarcă din Pont în Cezareea, spre a fi ajutor împotriva celor răucredincioși. Deci, a scris Sfîntului Vasile, sfătuindu-l prietenește și rugîndu-l ca, nepomenind mînia cea mai dinainte a lui Eusebiu asupra lui, să meargă în Cezareea, și să ajute celor fără de ajutor, iar Biserica cea clătinită de arieni, iarăși să o întărească. Astfel, Sfîntul Grigorie, făcînd pace între Eusebiu arhiepiscopul și Sfîntul Vasile, prin scrisorile sale, a ajutat Sfîntului Vasile la întoarcerea în Cezareea Capadociei. Deci, îndată, prin venirea aceluia, arienii au fost rușinați, încît unii au tăcut, iar alții au fugit. Iar arhiepiscopul Eusebiu se bucura de Sfîntul Vasile și, în dragoste cu dînsul viețuind, s-a

sfârșit; iar în locul lui a fost ridicat la scaun de cei dreptcredincioși, marele Vasile, chiar nevrînd. Iar cei răucredincioși neîngăduind aceasta și cu zavistie pornindu-se, au făcut ca cetatea Tiana să se despartă de Cezareea, pentru că în Tiana era episcop Antim, care se fățarnicea că este dreptcredincios, dar cu fapta era eretic.

Acela cu alți episcopi, de un gând cu sine, deosebindu-se de Vasile, s-a făcut mitropolit al Tianei; și a făcut ca partea aceea a Capadociei să se despartă în două; s-au făcut apoi multe certuri acolo pentru despărțirea eparhiei. Văzînd Sfîntul Vasile luate din eparhia sa cîteva cetăți și sate, a socotit astfel: era între Cezareea și între Tiana o cetate mică, Sasima, în aceea Sfîntul Vasile voia să așeze noul scaun de episcopie și să pună acolo un bărbat drept-credincios; pentru că nădăjduia ca astfel să potolească și certurile, și sufletele multora întru dreaptă credință să le păzească. Însă neavînd bărbat iscusit, a trimis la Sfîntul Grigorie prietenul său, rugîndu-l să primească sfințirea episcopiei la scaunul cel din Sasima; pentru că nimeni nu era mai bun acolo, să întărească dreapta credință, precum era el.

Sfîntul Grigorie i-a scris, lepădîndu-se de ea cu totul; dar Vasile scriind de multe ori către dînsul și necîștigîndu-și dorirea, s-a sculat și a mers singur

în cetatea Nazianz, unde, sfătuindu-se cu bătrînul Grigorie, episcopul Nazianzului, adică cu tatăl lui Grigorie, Vasile și bătrînul Grigorie, au silit pe Grigorie fiul, să primească sfințirea arhierescă; deci, a fost pus cu sila episcop al cetății Sasimei. De care lucru înștiințându-se Antim, mitropolitul Tianiei, care trăgea Sasima spre hotarul său, a dus acolo putere de oaste, ca să nu lase pe Grigorie la scaun și străjuia drumurile venirii lui. Sfântul Grigorie venind acolo și înștiințându-se despre răutatea lui Antim și despre puterea ostașilor, s-a dus într-o mînăstire, unde slujea bolnavilor; apoi s-a sălășluit în pustie, la dorita lui liniște.

După cîtăva vreme însă, iarăși prin părinteasca rugăciune s-a întors în Nazianz, pentru că părinții lui îmbătrîniseră și le trebuia la bătrînețe ajutor de la dînsul, fiindcă ei nu mai aveau alți fii, afară de acesta singur, pentru că Chesarie, celălalt fiu al lor, murise; precum despre aceea mai înainte s-a pomenit. Asemenea și fiica Gorgonia acum trecuse din cele de aici, și acolo îngropară pe sora lor. Sfântul Grigorie cu cuvinte alese a cinstit-o; și rămăsese singur la părinți, ca o lumină a ochilor, și nu era cu puțință ca să nu asculte pe părinții lui, ci era dator să le slujească la bătrînețile lor, și apoi, sfîrșindu-se ei, să-i dea obișnuitei îngropări.

Întorcându-se iarăși Sfântul Grigorie din pustie în Nazianz, Grigorie, tatăl lui, slăbind acum cu bătrînețea, a voit ca, în viață fiind, să așeze pe fiul său Grigorie ca episcop al Nazianzului; pentru care nu numai cu îndemnări și cu rugăminte, ci și cu jurăminte silea pe fiul său; iar el de grija pentru bisericăștile rînduieli, nu se lepăda, supunîndu-se la porunca tatălui său, dar scaunul episcopiei nu voia nicidecum să-l primească. "Nu este cu puțință mie, o! părinte, neplecat fiind tu din viața aceasta, ci fiind viu, ca să primesc scaunul tău". Iar tatăl nemaisupărîndu-l pentru luarea scaunului, ci numai grija pentru Biserică punînd asupra lui, i-a zis: "Viu fiind eu, o! fiul meu, să fii toiag bătrîneților mele, iar după ducerea mea, vei face precum îți va fi plăcerea!"

Nu mult după aceasta s-a sfîrșit Grigorie, episcopul Nazianzului, tatăl Sfîntului Grigorie, avînd pe scaunul episcopiei 45 de ani. Deci a viețuit 100 de ani de la nașterea sa, și a fost îngropat cu cinste, venind și Sfîntul Vasile cel Mare la îngroparea lui. Și a rămas între cei vii numai Nona, maica Sfîntului Grigorie, prietenul lui Vasile; dar nu după multă vreme și aceea s-a odihnit întru Domnul, asemenea fiind de o sută de ani.

Îngropînd Sfîntul Grigorie pe ai săi sfinți părinți, s-a ușurat de grija pentru dînșii; apoi, vrînd să scape

și de tulburare, de vreme ce îl silea poporul ca, după tatăl său, el să primească scaunul episcopiei, s-a dus în taină în Seleucia și petrecea lângă biserica Sfintei celei dintîi Mucenițe Tecla. De acolo, fiind chemat cu rugămintea prietenească a marelui Vasile, a primit grija pentru casele de străini și de bolnițe; pentru că Sfîntul Vasile zidind case spre odihna celor ce nu aveau unde să-și plece capul, aduna pe săraci și bolnavi, văduvele, sărmanii și străinii acolo, și de hrana cea rînduită lor îngrijindu-se, a încredințat iubitului său prieten grija pentru dînșii. Și era Sfîntul Grigorie hrănitorul săracilor, sprijinitorul bolnavilor și odihnitorul străinilor.

Într-acea vreme fiind tulburată Biserica lui Dumnezeu de eresul arienilor, încă de mulți ani, ca o hidră cu nouă capete, vătămă pe mulți; iar acum se mai ivise și eresul lui Macedonie, hulitorul împotriva Sfîntului Duh. Pentru că arienii mărturiseau pe Tatăl că este Dumnezeu necreat mai înainte de veci, iar pe Fiul creat, nu de o ființă cu Tatăl; iar macedonienii mărturiseau pe Fiul întocmai cu Tatăl și huleau pe Sfîntul Duh. Unii dintr-înșii numindu-L a fi făptură, nu Dumnezeu, și nu-L preamăreau pe El; deci îi numea Sfîntul Grigorie semiarieni, ca cei ce cinsteau pe Fiul, iar pe Sfîntul Duh nu-L cinsteau. Și se înmulțea acel eres mai mult în Constantinopol.

Apoi, cu sfatul de obște al Sfântului marelui Vasile și al altor mulți credincioși și episcopi, Sfântul Grigorie, ca un bărbat înțelept și puternic la cuvânt, a fost îndemnat să meargă la Bizanț, pentru biruirea învățaturii celei eretice și pentru apărarea dogmelor celor drepte ale sfintei credințe. Dar mai înainte de a merge la Bizanț, Sfântul Vasile cel Mare îmbolnăvinduse, s-a sfârșit; și așa s-a stins luminătorul a toată lumea. Pentru care Sfântul Grigorie, plângând mult și cu cuvânt frumos cinstindu-l, a luat calea ce era înaintea lui și ajungând la Bizanț, cetatea cea împărătească, l-au primit drept-credincioșii cu bucurie. Acolo a aflat Biserica lui Hristos împrăștiată și numărul credincioșilor lesne de numărat; de vreme ce, cea mai mare parte a cetății se dusesse pe urma eresului și toate bisericile lui Dumnezeu cele mari și frumoase le țineau ereticii; numai una mică și veche, a Sfintei Anastasia, nebăgată în seamă de dînșii, era lăsată dreptcredincioșilor.

Drept aceea, Sfântul Grigorie îndată înarmându-se împotriva ereticilor cu praștia cuvântului lui Dumnezeu - precum odinioară David împotriva Filistenilor -, biruia întrebările și dogmele lor, pe care le rupea ca pe niște pânze de păianjen; și în toate zilele întorcea pe mulți de la credința cea rea către dreapta credință; apoi, cu cuvintele cele înțelepte și insuflate de Dumnezeu, în puțină

vreme a înmulțit atît de mult Biserica lui Hristos, încît nu era cu puțință a se număra. Iar numărul ereticilor se împuțina din zi în zi și se împlinea ceea ce se scrisese în Sfînta Scriptură despre casa lui David și a lui Saul: casa lui David se înălța și se întărea, iar casa lui Saul slăbea.

Neîncetînd răutatea arienilor și a macedonenilor, s-a ridicat un eretic nou din Siria, cu numele Apolinarie, care înțelegea rău întruparea Domnului, propovăduind-o a fi neadevărată, ca și cum Hristos n-ar fi luat suflet, și că în loc de suflet, avea dumnezeirea. Apoi, fiind bun vorbitor ereticul acela și iscusit în înțelepciunea elinească, pe mulți a înșelat cu eresul său; iar ucenicii lui străbăteau pămîntul, vîinînd pe cei neînvățați și atrăgîndu-i la pierzare, ca cu o undiță. Iar bunul nevoitor, Sfîntul Grigorie, avea iarăși mare nevoie, luptîndu-se cu ereticii aceia și cu cei căzuți din dreapta credință, învățîndu-i, rugîndu-i, și pe unii păzindu-i în credință, iar pe alții ridicîndu-i din cădere. Iar ucenicii lui Apolinarie, înconjurînd poporul, cleveau pe Sfîntul Grigorie, ca și cum Hristos ar fi despărțit în doi fii; apoi, mereu semănînd o clevetire ca aceea, a pornit pe popor spre mînie și răutate împotriva Sfîntului Grigorie, pentru că și picăturile de apă picînd, adeseori, găuresc piatra.

Deci, cei ce nu puteau să priceapă meșteșugul cuvintelor eretice și să înțeleagă adâncul tainelor lui Hristos, lupii și ereticii erau crezuți și cinstiți, în locul păstorilor și bunilor învățători; iar păstorul cel ce învăța adevărul, se socotea ca un lup și eretic. Și făcînd gîlceavă, aruncau pietre asupra sfîntului, ca și altădată iudeii asupra Sfîntului întîiului Mucenic Ștefan, căci Dumnezeu a acoperit pe plăcutul său. Dar neîndestulîndu-se cu răutatea lor, l-au prins ca fiarele și l-au adus înaintea judecății eparhului cetății, ca pe un tulburător și pricinuator de gîlceavă și de zavistie.

Dar sfîntul, nefiind vinovat de nici o răutate, ci fiind blînd și smerit cu inima, într-atîta primejdie și năvălire de popor, zicea către Dumnezeu: În numele Tău, Hristoase, *de voi merge chiar prin mijlocul umbrei morții, nu mă voi teme de rele, că Tu cu mine ești.* Iar eparhul știindu-i nevinovăția și văzînd răutatea omenească cea nedreaptă, l-a lăsat liber; și a ieșit mucenicul fără răni și fără bătaie, ca un purtător de cunună, fără lovituri, avînd totuși voință să pătimească pentru Hristos.

Cu niște nevoințe ca acestea și cu lupta cea mare cu ereticii, strălucind Sfîntul Grigorie, s-a făcut cunoscut tuturor; dar înțelepciunea lui era slăvită pretutindeni, și a fost chemat de toată Sfînta Biserică cu un nume nou "Teologul", adică

"Cuvîntătorul de Dumnezeu", asemenea celui mai vechi cuvîntător, adică Sfîntului și iubitului Ioan, ucenic al lui Hristos. Această numire de "Cuvîntător de Dumnezeu", măcar că se dă de obște tuturor celor mai mari învățători și arhieriei, pentru că toți au predicat cu dreapta credință Sfînta Treime; însă Sfîntului Grigorie i s-a dat într-un chip mai ales, adică să se numească "Cuvîntător de Dumnezeu", spre semn de biruință asupra acelor atît de mari și de mulți eretici; și de atunci au început toți a-l chema "Cuvîntător de Dumnezeu".

Deci, era foarte iubit de cei dreptcredincioși și toată mulțimea voia să-l aibă patriarh. Chiar și Petru, patriarhul Alexandriei, care a luat scaunul după marele Atanasie, a scris acestui mare Sfînt Grigorie, Cuvîntătorul de Dumnezeu, încredințîndu-i scaunul cetății lui Constantin (379-381) ca unui păstor vrednic și ca celui ce multe osteneli a suferit pentru Biserica lui Hristos. Dar îndată i s-a făcut împiedicare de oamenii cei răi în acest chip.

Era în Constantinopol unul din filosofii elini, anume Maxim, de neam egiptean, meșter în răutate, tare viclean și înșelător. Acela venind la fericitul păstor Grigorie, Cuvîntătorul de Dumnezeu, a lepădat nedumnezeirea elinească și

fiind botezat, s-a unit cu Sfînta Biserică; dar viețuia cu vicleșug, acoperindu-se fățărniceste cu cucernicia, ca și cu o haină de oaie, iar înăuntru era lup; care lucru a fost descoperit mai pe urmă. Iar arhiereul lui Dumnezeu Grigorie, neștiindu-i vicleșugul lui și întoarcerea de la păgînatate spre creștinătate socotind-o dreaptă, l-a făcut locuitor sub un acoperămînt cu el; el însă, urmînd lui Iuda, a gîndit să se depărteze de părintele și învățătorul său și să ridice război asupra lui și luînd ajutor al scornirii sale pe un prezbiter oarecare, netemător de Dumnezeu și iscusit a țese vicleșuguri. Cu acela a început cu vicleșug a se îngriji în taină cum ar putea să răpească scaunul patriarhiei Constantinopolului. Dar de vreme ce la un lucru ca acesta era trebuință nu de puțin aur, adică cu plată și cu daruri să înduplece pe mulți la împlinirea gîndului său, de aceea pentru aur se îngrijea mai întîi, și cu sporirea satanei și-a cîștigat dorința în acest chip.

A venit în Bizanț un prezbiter din insula Tasos, aducînd aur mult; voia să cumpere pentru o zidire oarecare lespezi de marmură, care se aduceau de la Procones; pe acela înșelîndu-l cu mari făgăduințe, au luat aur destul, să le ajungă pentru săvîrșirea vicleșugului scornit și au trimis în taină la Alexandria multe și mari daruri lui Petru patriarhul, episcopilor și clericilor de lîngă dînsul,

rugîndu-l foarte mult să-i trimită la Bizanț pe episcopii săi și prin ei să ridice pe Maxim la scaunul patriarhiei. Petru amăgindu-se cu darurile, ca și cum ar fi uitat de scrisoarea sa mai înainte către Sfîntul Grigorie, s-a învoit îndată la rugămintea lor și nezăbovind episcopii cei trimiși de dînsul, au venit din Egipt în Constantinopol, nespunînd nimănui scopul lor, nici păstorului, nici clerului, nici la vreunul din boieri; iar în vremea cîntării Utreniei, au intrat în biserică cu Maxim (Sfîntul Grigorie Cuvîntătorul de Dumnezeu, fiind cuprins de boală trupească în acea vreme) și voiau să-l sfințească pe Maxim ca arhiepiscop.

Înștiințîndu-se aceasta îndată la toți, degrabă s-au adunat prezbiterii, clericii și popor mult, nu numai credincioși, ci și eretici, pentru că toți, mirîndu-se de acea răutate tăinută și de hirotonia cea fără de rînduială, s-au aprins de mînie, și strigau contra episcopilor ce veniseră, oprindu-i cu totul de la acel lucru nedrept cu adevărat. Iar ei cu rușine ieșind din biserică, au intrat în casa unui om, și acolo, făcînd sfințirea cea fără de lege, au propovăduit pe Maxim ca patriarh al Constantinopolului (380-381), avînd ajutor pe unii din clerici și mireni, din care unii din greșeală erau despărțiți de Biserică, alții pentru plată, iar alții prin făgăduință de daruri și de cinstire erau înșelați; se țineau lîngă Maxim, întărindu-l în

ascuns. Iar cei mai mulți și mai cinștiți cetățeni aprinzându-se, defăimau cu negrăite ocări și dosădiri pe Maxim; dar și pe Sfântul Grigorie Cuvîntătorul de Dumnezeu îl prihăneau că a primit pe un om ca acela să viețuiască în casă cu dînsul și că de prieteșugul său l-a învrednicit.

Sfântul răspundea către dînșii, zicînd: "Nu vă mîniați asupra mea, o! bărbaților, că bine i-am făcut aceluia, nevăzîndu-i mai înainte răutatea lui; pentru că nu sîntem vinovați de aceasta, cînd nu cunoaștem mai înainte răutatea cuiva. Pentru că lucrul lui Dumnezeu este ca să știe tainele omenești cele dinăuntru. Iar pe lîngă aceasta, au nu prin lege ni se poruncește ca să deschidem părintește și cu dragoste mila noastră, la cel ce vine? Căci, zice Domnul: *Pe cel ce vine la Mine, nu-l voi scoate afară*. Mare lucru mi-a fost dat să văd, căci de la elineasca închinare de idoli, Maxim a fost adus la Botez și în loc de slujitor al lui Heracles, s-a făcut slujitor al Sfintei Treimi, și se arăta îmbunătățit, deși cu fățarnicie, precum acum s-a vădit fățarnicia și răutatea lui; și nu este al nostru lucru ca să cercetăm tainele acestea; pentru că nu intră în omeneștile gîndiri, nici știm ce va să fie, fără numai cînd Dumnezeu ni le va descoperi. Noi numai la față căutăm, iar Dumnezeu în inimă".

Cu niște cuvinte ca acestea potolindu-se poporul, cu mai multă dragoste s-a lipit de Sfântul Grigorie Cuvîntătorul de Dumnezeu. Iar Maxim luîndu-și soborul episcopilor celor din Egipt, care-l puseseră arhiereu, s-a dus la dreptcredinciosul împărat Teodosie cel Mare (379-395), fiind el atunci cu oastea în Tesalonic, de care apropiindu-se, cerea scaunul Constantinopolului. Căci de vreme ce ticălosul nu avea putere de la bisericile rînduiei, s-a gîndit să aibă prin poruncă împărătească stăpînirea ocîrmuirii bisericești, vrînd mai ales să domnească decît să păstorească.

De aceea, dreptcredinciosul împărat, cu mare mînie și îngrozire a izgonit de la dînsul pe Maxim și pe episcopii care veniseră cu dînsul. Și au plecat toți în Alexandria, unde Maxim a început a face răutate. Căci cu mult aur umplînd mîinile clericilor Bisericii din Alexandria, cu îndrăzneală și fără rușine zicea către patriarhul Petru: "Sau să mijlociți scaunul Constantinopolului sau, de nu, de la al tău nu mă voi depărta". Și săpa groapa patriarhului prin viclene meșteșugiri și ar fi săvîrșit răutatea sa, de nu s-ar fi înștiințat despre aceea eparhul Alexandriei. Acela temîndu-se ca să nu se ridice vreo tulburare în popor, a izgonit cu necinste pe Maxim din cetatea Alexandria.

Sfântul Grigorie Cuvîntătorul de Dumnezeu, fiind cuprins în Bizanț de o boală trupească, s-a lepădat de grija pentru ocîrmuirea Bisericii Bizanțului, voind să se ducă la casa sa părintească din Nazianz. Și a făcut către popor cuvîntul cel de pe urmă, învățînd să păzească credința fără de prihănire și să facă lucruri bune. Iar poporul înțelegînd că vrea să se ducă, și-a ridicat glasul și toți plîngeau, zicînd cu o gură: "O! părinte, plecînd de la noi, duci cu tine și pe Sfînta Treime; căci, fără de tine nu va fi întru această cetate dreaptă credință".

Un glas ca acesta și plîngerea poporului auzind Sfântul Grigorie, a părăsit scopul său și a făgăduit să petreacă cu ei pînă ce va fi venirea episcopilor. Pentru că era așteptare ca, adunîndu-se episcopii, să aleagă la patriarhie un bărbat vrednic. Deci, pe acela îl aștepta sfîntul, căci dacă ar fi văzut pe scaun un păstor drept-credincios, putea să se ducă întru ale sale.

În vremea aceea, dreptcredinciosul împărat Teodosie avea război cu barbarii, pe care biruindu-i, a venit în Constantinopol cu bucurie. Atunci țineau Biserica cea sobornicească arienii, avînd patriarh pe Demofil (370-379). Iar credincioșii, precum mai înainte s-a zis, aveau o biserică mică și veche, a Sfintei Anastasia. Deci, chemînd

împăratul pe Demofil, îl îndemna, ca să primească mărturisirea cea dreaptă, iar de nu, apoi să se depărteze de la locul său. Iar Demofil împietrit fiind cu inima, a preferat să se lipsească de scaun, decît să se depărteze de la credința lui cea rea.

Atunci împăratul a dat Sfîntului Grigorie Cuvîntătorul de Dumnezeu și adunării celei dreptcredincioase, soborniceasca biserică, pe care arienii de patruzeci de ani o țineau, cum și celelalte biserici. Și cînd arhiereul lui Dumnezeu a vrut să intre în biserică cu clerul și poporul, mulțimea arienilor înarmîndu-se ca la război, stăteau lîngă biserică, oprind intrarea credincioșilor; iar pe sfînt îl îngrozea cu moartea, apoi a momit un tînăr îndrăzneț și voinic, ca, apropiindu-se în taină de Grigorie, să-i înfigă sabia în pîntece.

Atunci s-a făcut tulburare și gîlceavă de arieni; și cu adevărat ar fi făcut acel rău sfîntului, dacă n-ar fi venit împăratul și n-ar fi dus singur în biserică pe sfîntul arhiereu. Deci, poporul celor dreptcredincioși, cu mare bucurie și veselie a înălțat glasuri de laudă și slavă lui Dumnezeu, vărsînd lacrimi de bucurie, ridicînd și mîinile în sus, căci bisericile după atîția ani, iarăși și-au dobîndit a lor sfințenie; iar către împărat striga cu o gură să pună pe scaunul patriarhiei pe Grigorie

Cuvîntătorul de Dumnezeu. Iar sfîntul neputînd singur să strige împotriva strigării poporului, cu mare glas, căci nu avea tărie din pricina bolilor trupești, a strigat printr-un oarecare cleric: "O! fiilor, acum este vremea de mulțumire și de laudă lui Dumnezeu, Unul în Treime, pentru că ne-a ajutat, ca iarăși să primim a noastră biserică; pentru aceasta acum să preamărim bunătatea Lui cea multă; iar pentru scaunul patriarhiei, vom rîndui mai pe urmă altă vreme". Un răspuns ca acesta al arhiereului auzindu-l poporul, a încetat de a mai striga; și după săvîrșirea Sfintei Liturghii, s-au dus lăudîndu-L pe Dumnezeu, iar arienii au tăcut rușinați.

Binecredinciosul împărat Teodosie, foarte mult cinstea pe Sfîntul Grigorie Cuvîntătorul de Dumnezeu, ca pe un tată al său; dar el se ducea mai rar la împăratul, aducîndu-și aminte de cuvintele lui Solomon, care zic: *Rar adu-ți piciorul înăuntru la prietenul tău, ca nu cumva săturîndu-se de tine, să te urască.* Iar sîrguința sfîntului era ca de-a pururea să învețe pe popor, să cerceteze pe cei bolnavi și să-i tămăduiască, să ajute năpăstuiților, să sprijinească pe cei neputincioși și să-și curețe turma sa de vătămările eretice. Ieșea uneori la sat, iubind liniștea și tămăduind puțin prin odihnă bolile sale cele dese, ca trupul lui să nu slăbească de celelalte osteneli. Apoi, stăpînind

mari averi bisericești, nici un ban nu și-a oprit sieși și nici nu cerceta pe iconomii bisericești, cît au adunat și cît au cheltuit; pentru că lucrul acela nu-l socotea că este al episcopului, ci al boierilor. Pe toți îndemna să-și păzească conștiința curată pentru Dumnezeu.

Apoi, slăbind de ostenelele cele de-a pururea și de bătrînețe, s-a îmbolnăvit odată și zăcea la pat; de care lucru înștiințându-se poporul, au venit să-l cerceteze, iar el șezînd în pat, întreba: "Ce voiți, fiilor? Care este pricina venirii voastre la mine?". Iar aceia, închinîndu-se, îi aduceau mulțumire pentru ostenelele lui cele multe; căci a curățat cetatea de eresuri și a întors iarăși la dreapta credință sfintele biserici, pe care de mulți ani le țineau arienii; că atît de mult bine a făcut tuturor, prin învățătură și prin păstoreasca grijă cea pentru toți; iar după aceea îi ziceau: "Acum, o! părinte, de te vei duce la Dumnezeu, să te rogi pentru turma ta, pentru binecredinciosul împărat și pentru toată Biserica". Dar sfîntul spunîndu-le că boala sa nu este spre moarte și învățîndu-i după obicei, i-a slobozit.

Ieșind aceia, a rămas un tînăr, care stînd la picioarele sfîntului, cu lacrimi și cu tînguire îl ruga, să-i ierte greșeala. Iar sfîntul întrebîndu-l care este greșeala lui, tînărul nu răspundea nimic,

ci numai se tînguia și cerea iertăciune. Iar unul din cei ce sta înaintea lui a zis: "Acesta este ucenicul tău, o! părinte, care prin îndemnarea ereticească a vrut să înfigă sabia în pîntecele tău, dar Hristos te-a apărat; deci, acum iată se căiește și cere iertăciune".

Sfîntul a zis tînărului: "Domnul nostru Iisus Hristos să-ți fie milostiv, o! iubite, și să-ți ierte greșeala, dar de acum să fii al nostru; lasă-ți eresul și apropie-te de Hristos Dumnezeu și slujește Aceluia cu credință". Și astfel a liberat cu iertăciune pe tînărul acela; de care lucru înștiințîndu-se toată cetatea și minunîndu-se de bunătatea lui, cu mai multă dragoste s-au aprins de dînsul.

După aceasta, au început a se aduna episcopii în Bizanț, pe de o parte pentru alegerea patriarhului cetății împărătești, iar pe de alta ca eresurile, prin al doilea sinod din toată lumea, să le dea anatemei. Și adunîndu-se episcopi credincioși, 150, printre care era începător Sfîntul Meletie antiohianul; atunci, Sfîntul Grigorie Cuvîntătorul de Dumnezeu, chiar și nevrînd, fiind bolnav și plîngînd, a fost pus pe scaunul patriarhiei, rugîndu-l împăratul și tot poporul. Apoi nu multe zile trecînd, preasfințitul Meletie, patriarhul Antiohiei (360-381) îmbolnăvindu-se, s-a dus către Domnul.

Atunci au venit îndată episcopii din Egipt și din Macedonia și nu îngăduiau așezarea lui Grigorie, de vreme ce fără de dînșii este ales, și ziceau că nu după lege este punerea lui, că nu de patriarhul Alexandriei, ci de al Antiohiei este pus; pentru că scaunul Alexandriei, după al Romei era întâi, și pe acela trebuia să se așeze patriarhul Constantinopolului; deci, se făcuse multă neînțelegere și gîlceavă între episcopi, unii zicînd că după dreptate este punerea lui Grigorie, iar alții împotrivindu-se; și așa episcopii se gîlceveau unul cu altul.

Sfîntul Grigorie, văzînd cearta care era între episcopi pentru el, le-a ținut în sobor o cuvîntare, zicînd: "Eu, păstori sfințiți și cinstiți, n-am poftit să am începătoria acestei Biserici a Constantinopolului; cu toate că această Biserică a crescut și s-a întărit cu ale mele sudori și osteneți, era destul să dăruiesc acelea lui Dumnezeu, și de la El să aștept răsplată; totuși dragostea turmei celei cuvîntătoare și judecata arhierilor cea de obște m-au silit să primesc scaunul; acum însă aud pe mulți că nu mă voiesc pe mine. Deci, să știți, că nu caut nici bogății, nici scaun înalt și cinste și nici că doresc a mă numi patriarh al Constantinopolului; iată, fără de mîhnire, voi ieși din episcopie; iar voi sfătuiți-vă și faceți cele plăcute vouă; mie de mult îmi este plăcută pustia,

pentru că cei ce mă lipsesc de scaun, nu mă lipsesc de Dumnezeu".

Zicînd acestea, a ieșit, lăsînd casa patriarhală, și s-a sălășluit într-una mică, care era departe de biserică, fugind de gîlceavă și de întrebările celor ce veneau la dînsul. Apoi, mulți din popor alergînd la dînsul, îl rugau să se milostivească spre turma sa, să n-o lase, căci a crescut-o și a înmulțit-o cu atîtea osteneli și sudori; și-i ziceau: "Dă, o! părinte, darul tău iubiților tăi fii, pentru care multă vreme te-ai ostenit, dăruiește nouă și rămășița zilelor tale, ca după moartea ta, să avem trupul tău noi cei ce sîntem luminați prin învățăturile tale". Iar sfîntul, ca un părinte iubitor de fii, se înduioșa cu inima și nu știa ce să facă; numai se ruga lui Dumnezeu, ca să rînduiască cum e mai bine pentru turma sa.

Adunîndu-se mai mulți episcopi, și mai mare neunire și gîlceavă făcînd, fericitul Grigorie, stînd în mijlocul soborului, a zis: "Bărbați și împreună păstori ai sfintei turme a lui Hristos! Urît și cu totul trist ar fi dacă învățînd pe alții pace, înșivă să ridicați război unii către alții; căci pe alții învățați a se uni într-un cuget, iar voi înșivă sînteți neuniți; deci, vă rog pentru însăși Preasfînta și cea deoființă Treime, să vă uniți unii cu alții în bine și cu pace, iar de sînt eu pricinuator de dezbinare, nu

sînt mai cinstit decît proorocul Iona, deci, aruncați-mă în mare și va înceta dintre voi furtuna tulburărilor; căci voiesc a pătimi orice ați voi, deși sînt nevinovat, pentru unirea voastră într-un cuget. Din scaun scoateți-mă, din cetate goniți-mă, numai adevărul și pacea, precum zice Zaharia, iubiți-le; fiți sănătoși, sfinți păstori, și a pomeni ostenele mele să nu încetați".

Acestea zicîndu-le, ei s-au rușinat, umilindu-se de cele zise. Iar sfîntul, ieșind din sinod și gîndind să se întoarcă în patria sa, s-a dus la împăratul, să ceară voie a se duce întru ale sale, apoi i-a zis: "Pentru ale tale faceri de bine, pe care le-ai făcut Bisericii, o! împărate, să-ți răsplătească Hristos, în ziua răsplătirii; iar darul pe care acum îl poftesc de la tine, preaputernicule stăpîne, să nu te îndoiești a mi-l dăruia. Nu poftesc averi, nici mă rog pentru rudeniile mele, nici voiesc acoperămînturi de mult preț; ci doresc încetarea ostenelelor mele, ca să înceteze și zavistia multora și să aibă pace episcopii, prin sîrguința ta; alinează războiul arhierilor, cel ce ai potolit îndrăznirea barbarilor; pe stăpînirea ta cea purtătoare de biruință s-o împodobești prin aceasta, ca adică episcopii să aibă pace și unire între ei; și o vor avea aceasta, de voi fi eu liberat la patria mea. Această dăruire o poftesc; acest dar desăvîrșit să-l arăți mie".

Deci, s-a minunat împăratul de cele grăite de sfântul și a lăcrimat; la fel și boierii cei ce erau cu împăratul, pentru că toți erau cuprinși de mare dragoste către dînsul și nu voiau să-l libereze. Iar el pe de o parte punînd înainte bătrînețile și bolile cele de-a pururi, iar pe de alta dezbinările cele ce se făceau pentru dînsul între episcopi, și mult rugînd pe împărat, l-a înduplecat ca să nu-l oprească, ci să-l libereze unde voiește; ca celelalte zile ale vieții sale să le săvîrșească în pace, odihnindu-se puțin de ostenelele cele multe. Deci, fiind eliberat, i-a sărutat pe toți și, pace dînd oilor sale, ieșea din cetate, tot poporul petrecîndu-l și cu mare tînguire plîngînd. Apoi, episcopii care iubeau pe Sfîntul Grigorie și plîngeau după dînsul au ieșit din cetate, lăsînd soborul și s-au întors fiecare la locul său, între care era Grigorie de Nissa, fratele marelui Vasile, Amfilohie al Iconiului, Evloghie al Edesei, Eladie al Cezareei, Otreie al Melitinei și mulți alții. Iar soborul cel ce a rămas în Constantinopol a pus pe scaunul acela pe Nectarie.

Sfîntul Grigorie, Cuvîntătorul de Dumnezeu, mergînd în țara Capadociei, s-a sălășluit în satul părintesc, care se numea Arianz, și se odihnea acolo, fiind foarte slab; totuși nu înceta ostenelele cele pentru Dumnezeu, pentru că aflîndu-și patria sa, Nazianzul, vătămată de eresul lui Apolinarie, a curățit-o prin multe sfătuiri și scrisori. Și fiind

rugat de cetățeni ca să primească scaunul cel părintesc, n-a voit, ci pe un preot oarecare, anume Eulalie, bărbat drept-credincios și îmbunătățit, l-a pus episcop; iar el se liniștea în satul Arianz, unde viețuind câțva vreme, și multe scrieri folositoare lăsînd, întru adînci bătrînețe a trecut la viața cea neîmbătrînită, în 25 de zile ale lunii ianuarie, și a fost îngropat cu cinste în cetatea Nazianz.

După mulți ani, cinstitele lui moaște le-a mutat dreptcredinciosul împărat Constantin VII Porfirogenetul (913-959) din Nazianz în Constantinopol și le-a pus în biserica Sfinților Apostoli, spre ajutorul și apărarea cetății și spre mărirea lui Hristos Dumnezeu, Celui împreună cu Tatăl și cu Sfîntul Duh slăvit, în veci. Amin.

